

แนวทางดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน
กรณีศึกษา เทศบาลตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
Implementation Guidelines for the Community-Based Rehabilitation for the
Disabled People: Case Study in Suranaree Subdistrict Municipality,
Muang District, Nakhon Ratchasima Province

พัฒนศิลป์ สำเร็จรัมย์¹
Patsin Samroengram

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา (2) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และ (3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี

ผลการวิจัย พบว่า

1. การดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุรนารี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านสังคม ด้านการเสริมพลัง ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข และด้านการเลี้ยงชีพ ตามลำดับ
2. ปัญหา อุปสรรคการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุรนารี คือ ผู้พิการในชุมชนไม่มีความสนใจด้านการส่งเสริมอาชีพ การเสริมพลังทางด้านเทคโนโลยีและความทันสมัย การขาดแคลนงบประมาณในการติดตามงาน และขาดการบูรณาการในการปฏิบัติระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. แนวทางการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุรนารี ได้แก่ (1) บุคลากรที่ทำงานควรมาจากหลากหลายสาขาที่ครอบคลุมภารกิจด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ได้แก่ นักกายภาพบำบัด นักสังคมสงเคราะห์ อาสาสมัครดูแลเยี่ยมบ้าน และการจัดบริการรับส่งเมื่อเจ็บป่วยหรือกรณีฉุกเฉิน (2) การประสานในหน่วยงานต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพและเท่าทันสถานการณ์ (3) ส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวมีความรู้ ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการให้มากยิ่งขึ้น และ (4) จัดกิจกรรมฝึกอาชีพที่เหมาะสม

คำสำคัญ (Keywords) : บุคคลพิการ: การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน

Abstract

The research purposes were: (1) to study the implementation level of community-based rehabilitation for the disabled people in Suranaree Subdistrict Municipality, Muang

Received: 2023-07-31 Revised: 2023-08-16 Accepted: 2023-08-18

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา Assistant Professor Dr. of Public Administration, Nakonrathasima College. E-mail: patsin.nmc@gmail.com

District, Nakhon Ratchasima Province; (2) to study the problems and obstacles of implementation of community-based rehabilitation for the disabled people in Suranaree Subdistrict Municipality, Muang District, Nakhon Ratchasima Province; and (3) to prepare the guidelines for the implementation of community-based rehabilitation for the disabled people in Suranaree Subdistrict Municipality, Muang District, Nakhon Ratchasima Province. It was the mixed research.

The research findings were:

1. The implementation of community-based rehabilitation for the disabled people in Suranaree Subdistrict Municipality found the overall was at the moderate level; the descending means were the social aspect, followed by the empowerment education public health and subsistence respectively.

2. The problems and obstacles of implementation of community-based rehabilitation for the disabled people in Suranaree Subdistrict Municipality were the disabled people with no interest in community-based career promotions, empowerment in technologies and modernity, scant budgets for follow-up works, and noncooperation of implementation among related agencies.

3. The guidelines for the implementation of community-based rehabilitation for the disabled people in Suranaree Subdistrict Municipality were that (1) the working team (physiotherapists, social workers, volunteers for home visits and transportation arrangements in case of illness or emergency); (2) the efficient and up-to-date coordination among in different departments (3) encouragement of family members to have more knowledge, understanding, and participation in the rehabilitation of the disabled people; and (4) provisions of the appropriate vocational training activities.

Keywords: disabled people; community-based rehabilitation for disabled people

บทนำ (Introduction)

สังคมไทยในปัจจุบัน มีความเสี่ยงที่จะส่งผลให้เกิดความพิการที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น คนพิการมักถูกมองให้เป็นผู้ไร้ความสามารถหรือเป็นภาระ ขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะต่างๆ ทั้งที่คนพิการเป็นสมาชิกกลุ่มหนึ่งของสังคมไทยที่จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างจริงจัง การดูแลคนพิการทุกกลุ่มวัยมีความซับซ้อน และมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกันไปทุกด้าน ดังนั้น คุณภาพชีวิต เป็นตัวชี้วัดหนึ่งสำคัญที่แสดงให้เห็นภาพรวมของบุคคล การพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้ โดยผ่านการบริการช่วยเหลือทางสุขภาพด้านการแพทย์ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพและด้านสังคม ให้คนพิการสามารถเข้าถึงบริการต่างๆ ได้อย่างทั่วถึง มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย คนพิการสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีและดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณค่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการของประเทศไทย ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากกระแสการพัฒนาในระดับสากล เมื่อสิ้นสุดทศวรรษคนพิการสากล ประเทศไทยได้ตราพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ขึ้น พร้อมทั้งการผลักดันให้มี

กฎระเบียบตามสิทธิคนพิการ การกำหนดแผนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ นอกจากกฎหมายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการซึ่งเป็นเครื่องมือหลักในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแล้ว ยังได้มีการจัดทำแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. 2540-2544 ขึ้น นับเป็นจุดเริ่มต้นในการกำหนดแผนระดับชาติด้านคนพิการ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้คนพิการได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพเพื่อให้มีขีดความสามารถที่พร้อมจะปรับตัวอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่า และมีความสุข มีจุดเน้นด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการแพทย์ การศึกษา การอาชีพและการจ้างงาน และด้านสังคม ต่อมาในปี พ.ศ. 2541 มีประกาศปฎิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย ว่าด้วยศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ได้รับความคุ้มครองในฐานะพลเมืองไทยตามรัฐธรรมนูญ และมีสิทธิต่างๆ ตามที่ระบุไว้ภายใต้ปฎิญญาฉบับนี้ โดยไม่มีข้อยกเว้นใดๆ และปราศจากการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ถิ่นกำเนิด เพศ อายุ สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่คนพิการควรได้รับ เช่น การคุ้มครอง ความช่วยเหลือ และโอกาสในการฟื้นฟูทางด้านต่างๆ เท่าที่จะได้จากรัฐ กระแสแนวความคิดการดำเนินงานด้านคนพิการระหว่างประเทศดังกล่าวได้ส่งผลชัดต่อประเทศไทยในการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 โดยมีสาระสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) สิทธิและความเสมอภาค ซึ่งได้ระบุถึงบุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง จะกระทำมิได้ มีการกำหนดสิทธิเสมอกันในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี มีเสรีภาพในการประกอบกิจการ หรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม ตลอดจนมีสิทธิในการรับบริการทางสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน และผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย 2) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน บุคคลสามารถมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับมีสิทธิและส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน 3) การคุ้มครองของรัฐให้ประชาชนมีสิทธิ โดยรัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จัดระบบกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกัน และ 4) ด้านการกระจายอำนาจ กำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัด

สำหรับคนพิการนอกจากจะได้รับสิทธิและการมีส่วนร่วมในฐานะประชาชนดังสาระสำคัญข้างต้นแล้วรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ในภาพรวมได้แสดงให้เห็นถึงการรองรับความเชื่อในศักดิ์ศรีและศักยภาพของคนพิการ โดยมีการบัญญัติถึงการห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การสนับสนุนด้านการศึกษาให้เกิดความทัดเทียม การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสวัสดิการสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการอันเป็นสาธารณะ (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2555: 5) การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (Community-based Rehabilitation หรือ CBR)

เป็นแนวคิดเพื่อพัฒนาให้คนพิการมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งเป็นการดำเนินงานโดยองค์การอนามัยโลกร่วมกับองค์การแรงงานระหว่างประเทศ และองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ร่วมกันกำหนดความหมายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน ว่าเป็นกลยุทธ์ที่ใช้ควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนเพื่อให้คนพิการมีโอกาสได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ มีโอกาสเท่าเทียมกับคนไม่พิการ ลดความยากจน และอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน จึงเป็นความร่วมมือกันระหว่างคนพิการ ครอบครัวของคนพิการ กลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ การศึกษา การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาสังคมและอื่นๆ (นริสา วงศ์พนารักษ์ และศิรินาถ ตงศิริ, 2556: 8)

แนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชน ส่งผลให้เกิดแนวคิดใหม่ในกระบวนการทำงานร่วมกับชุมชน โดยเป็นการทำงานโดยชุมชนเอง นั้นหมายถึงการให้คนพิการและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ในทุก ๆ ด้าน ซึ่งการดำเนินการส่วนใหญ่เป็นการดำเนินการผ่านโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน โดยชุมชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการเป็นผู้ดำเนินการในชุมชน เช่น การปรับปรุงด้านสภาพแวดล้อมเพื่อให้เอื้อต่อคนพิการ การจัดตั้งกลุ่มของคนพิการเพื่อการช่วยเหลือกัน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น แกนนำด้านสุขภาพในการฟื้นฟู เยี่ยมบ้าน ฝึกอบรมและเป็นพี่เลี้ยงให้กับอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.) และจิตอาสา โดยกิจกรรมส่วนใหญ่ยังเป็นบุคลากรในภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในระยะที่ผ่านมา มุ่งเน้นการจัดบริการไปที่ประชาชนผู้มีรายได้น้อย และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสำคัญ ส่วนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน หรือแนวคิด CBR นั้น ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาที่กว้างขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลาย มีการบูรณาการการทำงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เมื่อจัดบริการฟื้นฟูสมรรถภาพในระดับชุมชนซึ่งนับว่าเป็นกิจกรรมที่จำเป็นและเป็นรูปธรรมที่เกิดขึ้นในระดับชุมชนแล้ว อาจต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพที่ศูนย์เฉพาะทางแล้ว อาจจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องในการใช้ทักษะหรือความรู้ใหม่ ๆ ที่บ้านและในชุมชน ซึ่งโครงการ CBR สามารถช่วยสนับสนุนโดยการไปเยี่ยมบ้านคนพิการและกระตุ้นให้ปฏิบัติกิจกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพที่จำเป็น การเชื่อมโยงกับเครือข่ายใกล้เคียงเพื่อส่งต่อรับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยมุ่งเน้นและให้ความสำคัญการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนพิการและสมาชิกในครอบครัวจะได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน อันจะส่งผลให้คนพิการสามารถเข้าถึงบริการต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน ทั้งนี้ความสำเร็จดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญที่จะช่วยทำให้การฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนมีความยั่งยืน คือ การนำอย่างมีประสิทธิภาพ การเป็นพันธมิตรซึ่งกันและกัน ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น การคำนึงถึงปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม ได้รับการสนับสนุนทางการเงิน และการสนับสนุนจากภาคการเมือง (องค์การอนามัยโลก, 2553: 37-38) จึงกล่าวได้ว่า CBR เป็นแนวคิดที่มีลักษณะสำคัญดังนี้ 1) เป็นยุทธศาสตร์ “เชิงรุก” เข้าถึงคนพิการในชุมชน โดยคนพิการและครอบครัวตลอดจนชุมชนต้องมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ซึ่งแตกต่างจากการบำบัดฟื้นฟูคนพิการโดยระบบการรักษายาบาลักษณะ “เชิงรับ” 2) การดำเนินงานต้องเป็นไปตามความต้องการของชุมชน เน้นการค้นหาและพัฒนาศักยภาพของคนพิการ ครอบครัวและชุมชน โดยสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการฟื้นฟูทั้งในระดับการวางแผนและการดำเนินงาน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และมีการประสานงานกัน 3) แสวงหาและใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ความรู้เดิมของชุมชน เทคโนโลยีพื้นบ้านและทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่แล้ว กล่าวคือ การ

ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพให้มากที่สุด ไม่พึ่งพิงทรัพยากรภายนอกมากนัก และ 4) ใช้เทคโนโลยีที่ถูกต้อง เหมาะสมและประหยัด

จากความสำคัญ หลักการและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาคน พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับจากการถ่ายโอนภารกิจตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 แต่การให้บริการหรือจัดสวัสดิการเหล่านี้ยังเป็นกลุ่มเป้าหมายแบบเหมารวม ยังมิได้มีการจัดบริการแก่คนพิการซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะแต่อย่างใด ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน กรณีศึกษา เทศบาลตำบลสุนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งจะทำให้การแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนผู้ประสบปัญหาและเป็นกลุ่มเปราะบางในสังคมที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลสุนารี เป็นไปอย่างบูรณาการและถูกต้องมากขึ้น อีกทั้งผลการศึกษาวินิจฉัยครั้งนี้สามารถใช้ประกอบการพิจารณา และเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย และการบริหารงบประมาณในหน่วยงานระดับท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการให้ดีขึ้น ประกอบกับการที่หน่วยงานต่างๆ ก็จะสามารถนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ทางวิชาการต่อไปได้

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ขอบเขตของการวิจัย
 - 1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา
เนื้อหาในการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงระดับการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน ด้านสังคม ด้านการเสริมพลัง ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข และด้านการเลี้ยงชีพ ศึกษาปัญหา อุปสรรคการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน และจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
 - 1.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
ศึกษาระดับการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ประชากร คือ คนพิการที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ในเขตเทศบาลตำบลสุนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 192 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 130 คน
 - ศึกษาปัญหา อุปสรรคการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน จัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลสุนารี อำเภอเมือง จังหวัด

นครราชสีมา ประชากร คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 23 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน จำนวน 10 คน อาสาสมัครดูแลผู้พิการประจำหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน จำนวน 10 คน นายกเทศมนตรี ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม และผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ เทศบาลตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา ช่วงเวลาในการศึกษารวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์สรุปผลการวิจัย อยู่ในช่วงเดือน กันยายน 2564 ถึง เดือนมีนาคม 2565

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) เป็นการวิจัยที่ใช้เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพร่วมกัน โดยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ที่ปรับปรุงขึ้นจากการค้นคว้าเอกสารและรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 เครื่องมือเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา แบ่งออกเป็น จำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านสังคม ด้านการเสริมพลัง ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข และด้านการเลี้ยงชีพ โดยลักษณะของคำถามแบบสอบถามเป็นแบบปลายปิด ให้เลือกตอบในลักษณะประเมินค่า (Rating Scale) ที่มี 5 ระดับ โดย 5 คะแนน หมายถึง มีการดำเนินการมากที่สุด และ 1 คะแนนหมายถึง มีการดำเนินการน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

2.2 เครื่องมือเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน และจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 เชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามคนพิการในเขตเทศบาลตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 130 คน

3.2 เชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 23 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน จำนวน 10 คน อาสาสมัครดูแลผู้พิการประจำหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน จำนวน 10 คน นายกเทศมนตรี ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม และผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 เชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 เชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย (Research Results)

การวิจัยเรื่องแนวทางดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน กรณีศึกษา เทศบาลตำบลสุนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีผลการวิจัยพอสรุปได้ ดังนี้

1. ระดับการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมและรายด้าน

การดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพ คนพิการโดยชุมชน	การดำเนินการ		แปลผล	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านสาธารณสุข	3.17	0.74	ปานกลาง	4
2. ด้านการศึกษา	3.37	0.78	ปานกลาง	3
3. ด้านสังคม	3.46	0.81	ปานกลาง	1
4. ด้านการเลี้ยงชีพ	3.00	0.55	ปานกลาง	5
5. ด้านการเสริมพลัง	3.38	0.46	ปานกลาง	2
รวม	3.27	0.47	ปานกลาง	

จากตารางที่ 1 พบว่า การดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านสังคม ($\bar{X} = 3.46$) รองลงมา ด้านการเสริมพลัง ($\bar{X} = 3.38$) ด้านการศึกษา ($\bar{X} = 3.37$) ด้านสาธารณสุข ($\bar{X} = 3.17$) และด้านการเลี้ยงชีพ ($\bar{X} = 3.00$) ตามลำดับ

2. ปัญหา อุปสรรคการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา คือ ผู้พิการในชุมชนไม่มีความสนใจด้านการส่งเสริมอาชีพ การเสริมพลังทางด้านเทคโนโลยีและความทันสมัย การขาดแคลนงบประมาณในการติดตามงาน และขาดการบูรณาการในการปฏิบัติระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. แนวทางการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ (1) บุคลากรที่ทำงานควรมาจากหลากหลายสาขาที่ครอบคลุมภารกิจด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ได้แก่ นักกายภาพบำบัด นักสังคมสงเคราะห์ อาสาสมัครดูแลเยี่ยมบ้าน และการจัดบริการรับส่ง เมื่อเวลาเจ็บป่วยหรือกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน (2) การประสานในหน่วยงานต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพและเท่าทันสถานการณ์ (3) ส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวมีความรู้ ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการให้มากยิ่งขึ้น และ (4) จัดกิจกรรมฝึกอาชีพที่เหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การวิจัยเรื่องแนวทางดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน กรณีศึกษา เทศบาลตำบลสุนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. การดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการศึกษาของ อภิญญาวดี สันทะเกิด (2559) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในเขตเทศบาลนครสมุทรสาคร

มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจและการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนของ คณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลนครสมุทรสาครใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสาธารณสุข การศึกษา อาชีพ สังคม และการเสริมพลัง และศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลนครสมุทรสาคร ในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน โดยใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมใน 4 มิติ ได้แก่ การตัดสินใจ การดำเนิน กิจกรรม การร่วมรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคน พิการโดยชุมชนใน 5 ด้าน พบว่าคณะกรรมการชุมชนมีการดำเนินการในระดับปานกลาง

2. ปัญหา อุปสรรคการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุนารี อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา คือ ผู้พิการในชุมชนไม่มีความสนใจด้านการส่งเสริมอาชีพ การเสริมพลัง ทางด้านเทคโนโลยีและความทันสมัย การขาดแคลนงบประมาณในการติดตามงาน และขาดการบูรณาการใน การปฏิบัติระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับการศึกษาของ เสาวลักษณ์ คำหาญสุนทร (2562: 69) ที่ ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ คนพิการในชุมชนตำบลหนองกุ้งเขิน อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการ ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชนตำบลหนองกุ้งเขิน อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น 2) ปัญหา อุปสรรคของ ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชนตำบลหนองกุ้งเขิน อำเภอ กุเวียงจังหวัดขอนแก่นในการพัฒนาคน พิการในท้องถิ่น 3) การจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางในฟื้นฟูสมรรถภาพชีวิตคนพิการของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ คนพิการ ตลอดจนศึกษากระบวนการดำเนินงานของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชนตำบล หนอง กุ้งเขิน อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น จากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาอุปสรรคของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคน พิการในชุมชน ได้แก่ผู้พิการในชุมชน ได้แก่ผู้พิการไม่มีความสนใจด้านการส่งเสริมอาชีพ การเสริมพลัง ทางด้านเทคโนโลยี การขาดแคลนงบประมาณในการติดตามงานและขาดการบูรณาการงานระหว่างหน่วยงาน

3. แนวทางการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุนารี อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ (1) บุคลากรที่ทำงานควรมาจากหลากหลายสาขาที่ครอบคลุมภารกิจด้านการ ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ได้แก่ นักกายภาพบำบัด นักสังคมสงเคราะห์ อาสาสมัครดูแลเยี่ยมบ้าน และการ จัดบริการรับส่ง เมื่อเวลาเจ็บป่วยหรือกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน (2) การประสานในหน่วยงานต่างๆ อย่างมี ประสิทธิภาพและเท่าทันสถานการณ์ (3) ส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวมีความรู้ ความเข้าใจและมีส่วนร่วมใน การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการให้มากยิ่งขึ้น และ (4) จัดกิจกรรมฝึกอาชีพที่เหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษา ของ เสาวลักษณ์ คำหาญสุนทร (2562: 69) ที่ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคน พิการในชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชนตำบลหนองกุ้งเขิน อำเภอกุเวียง จังหวัด ขอนแก่น มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชนตำบลหนองกุ้งเขิน อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น 2) ปัญหา อุปสรรคของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชนตำบลหนอง กุ้งเขิน อำเภอ กุเวียงจังหวัดขอนแก่นในการพัฒนาคนพิการในท้องถิ่น 3) การจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางในฟื้นฟู สมรรถภาพชีวิตคนพิการของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ตลอดจนศึกษากระบวนการดำเนินงานของศูนย์ ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชนตำบล หนองกุ้งเขิน อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการประกอบด้วย (1) บุคลากรที่ทำงานมาจากหลากหลายสาขาได้แก่ นัก กายภาพบำบัด อาสาสมัครดูแลเยี่ยมบ้าน และมีบริการรับส่ง เมื่อเวลาเจ็บป่วย (2) การประสานในหน่วยงาน ต่างๆ และการประเมินการดำเนินงานของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชน (3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของสมาชิกในครอบครัวผู้พิการในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการและกิจกรรมฝึกอาชีพที่เหมาะสม สอดคล้อง

กับแนวคิดของ ดารณี สุวพันธ์ (2559: 2) ที่กล่าวว่า สถาบันสิรินธรเพื่อการฟื้นฟูฯ ได้ดำเนินโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2537 จนถึงปัจจุบัน โดยในปี 2553-2554 เน้นการเพิ่มศักยภาพบุคลากร ในพื้นที่ ปี 2555-2557 เน้นพัฒนาทักษะเฉพาะด้านให้แก่บุคลากรที่ทำงานฟื้นฟูในพื้นที่ และในปี 2558-2560 มีชุมชนนำร่องที่ให้ความร่วมมือเข้าร่วมโครงการดังกล่าวจนประสบผลสำเร็จ จึงมีแผนที่จะการดำเนินการในชุมชนอื่นๆ ต่อไป ผลของการดำเนินโครงการทำให้เกิดการประสานความร่วมมือกันในรูปแบบเครือข่ายที่ชัดเจน มีการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละพื้นที่ ทุกหน่วยงานสามารถเรียนรู้ร่วมกัน พร้อมทั้งรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้น และสามารถหาแนวทาง การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการที่เหมาะสมกับบริบทในชุมชนของตนเองต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

การวิจัยเรื่องแนวทางดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน กรณีศึกษา เทศบาลตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ (1) บุคลากรที่ทำงานควรมาจากหลากหลายสาขาที่ครอบคลุมภารกิจด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ได้แก่ นักกายภาพบำบัด นักสังคมสงเคราะห์ อาสาสมัครดูแลเยี่ยมบ้าน และการจัดบริการรับส่ง เมื่อเวลาเจ็บป่วยหรือกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน (2) การประสานในหน่วยงานต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพและเท่าทันสถานการณ์ (3) ส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวมีความรู้ ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการให้มากยิ่งขึ้น และ (4) จัดกิจกรรมฝึกอาชีพที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 เทศบาลหรือองค์กรปกครองท้องถิ่นอื่นๆ ควรนำข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน และมีการขยายผลต่อสาธารณะ
 - 1.2 ควรส่งเสริมให้ผู้พิการในชุมชนมีความสนใจด้านการส่งเสริมอาชีพ การเสริมพลังทางด้านเทคโนโลยีและความทันสมัย ให้มากยิ่งขึ้น
 - 1.3 ควรจัดหางบประมาณในการติดตามงานให้เพียงพอ
 - 1.4 ควรส่งเสริมให้มีการบูรณาการในการปฏิบัติระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มากยิ่งขึ้น
2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพ การจัดตั้งกลุ่มอาชีพสำหรับคนพิการ
 - 2.2 ควรศึกษาการสร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวคนพิการ ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในครอบครัว
 - 2.3 ควรศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของการบูรณาการในการปฏิบัติงานระหว่างหน่วยงาน

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2555). **แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2555-2559**. กรุงเทพฯ: กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ดารณี สุวพันธ์. (2559). **ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ: กรมสุขภาพจิต.
- นริสา วงศ์พนารักษ์ และศิรินาถ ตงศิริ. (2556). การใช้แนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. **วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. 6(3): 6-10.
- พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534. (2534, 25 พฤศจิกายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 108 ตอนที่ 205.
- เสาวลักษณ์ คำหาญสุนทร. (2562). แนวทางการบริหารงานของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชนตำบลหนองกุ้งเขิน อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น. **วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย**. 9(2): 69-75.
- อภิญญาดี สันทะเกิด. (2559). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในเขตเทศบาลนครสมุทรสาคร. **สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**.
- องค์การอนามัยโลก. (2553). **การฟื้นฟูโดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง: คู่มือซีบีอาร์**. แปลโดยศูนย์สิรินธรเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แห่งชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: พรีเมียมเอ็กซ์เพรส.